

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 65.012.45:108

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6957042>

ГРИНЧУК Ю.С., КУКСА І.М.,
ТКАЧЕНКО Н.Е., ПАРАСКЄЄВА А.М.

Планування інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки та управління змінами

Актуальність теми дослідження. Дослідження питання планування інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки та управління змінами обумовлюється відсутністю єдиного алгоритму та моделі даного процесу.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах підвищеної небезпеки будь-якої економічної діяльності, надмірно швидкого споживання обмежених ресурсів при порушенні логістики їх постачання, негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище і екологічних катастроф, викликаних в тому числі і військовим шляхом, доцільно приділити значну увагу механізмам державного регулювання інноваційної діяльності та політиці інноваційного розвитку економіки в рамках нового господарського механізму забезпечення економічної безпеки. Зазначені факти обумовлюють актуальність теми дослідження.

Постановка мети і завдань дослідження – дослідити планування інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки та управління змінами.

Метод або методологія дослідження. В статті використано історично-логічний метод; метод систематизації, класифікації й теоретичного узагальнення; метод логічного аналізу і синтезу.

Презентація основного матеріалу (результати дослідження). Доведено, що до головних напрямів активізації інноваційного процесу в умовах підвищеної небезпеки господарської діяльності слід віднести: забезпечення правового регулювання інноваційного менеджменту та захисту інтересів учасників інноваційного розвитку; пряма та непряма підтримка створення й освоєння інновацій; визначення та реалізація пріоритетного розвитку безпекових інновацій; розвиток ефективних форм партнерства і кооперації, зокрема щодо енергоефективності, формування відповідних адаптивних організаційно-економічних структур; підготовку конкурентоспроможних кадрів у сфері інноваційного менеджменту для національної та міжнародної економіки; пріоритетний розвиток сучасної матеріально-технічної бази; активний розвиток міжнародної співпраці в галузі інновацій.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності інноваційних суб'єктів бізнесу та органів державної влади для підвищення соціально-економічної ефективності та рівня безпеки.

Висновки за статтею. Зроблено висновок, що активізація безпекової діяльності вітчизняних інноваційно орієнтованих підприємств у контексті управління змінами потребує відповідних інституційних умов, за яких інновації стануть головним джерелом зростання прибутку. Для цього актуальним визначено створення умов отримання інноваційної ренти, формування мотивів та стимулів інноваційного розвитку й обмеження альтернативних інновацій шляхом збільшення прибутків.

Ключові слова: планування, інновації, інноваційний розвиток, економічна безпека, управління змінами.

GRYNCHUK Y.S., KUKSA I.M.,
TKACHENKO N.E., PARASKIEIEVA A.M.

Innovation development planning in the context of economic security and change management

Relevance of the research topic. Research on innovation development planning in the context of economic security and change management is due to the lack of a single algorithm and model of this process.

Formulation of the problem. In the current conditions of increased danger of any economic activity, excessive consumption of limited resources in violation of the logistics of their supply, negative anthropogenic impact on the environment and environmental disasters, including military, it is advisable to pay close attention to mechanisms of state regulation of innovation and the policy of innovative economic development within the new economic mechanism of economic security. These facts determine the relevance of the research topic.

Setting the purpose and objectives of the study – to study innovation development planning in the context of economic security and change management.

Research method or methodology. The historical–logical method is used in the article; method of systematization, classification and theoretical generalization; method of logical analysis and synthesis.

Presentation of the main material (research results). It is proved that the main directions of intensification of the innovation process in the conditions of increased danger of economic activity should include: ensuring legal regulation of innovation management and protection of the interests of participants in innovation development; direct and indirect support for the creation and development of innovations; identification and implementation of priority development without pitch innovations; development of effective forms of partnership and cooperation, in particular on energy efficiency, formation of appropriate adaptive organizational and economic structures; training of competitive personnel in the field of innovation management for the national and international economy; priority development of modern material and technical base; active development of international cooperation in the field of innovation.

Field of application of results. The results of the study can be used in the practice of innovative business entities and public authorities to improve socio–economic efficiency and security.

Conclusions on the article. It is concluded that the intensification of security activities of domestic innovation–oriented enterprises in the context of change management requires appropriate institutional conditions under which innovation will be the main source of profit growth. For this purpose, it is important to create conditions for receiving innovative rent, forming motives and incentives for innovative development and limiting alternative innovations by increasing profits.

Keywords: planning, innovation, innovation development, economic security, change management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Формування нового господарського механізму забезпечення економічної безпеки на засадах соціально-орієнтованої економіки України передбачає збалансованість економічних процесів і гармонійний розвиток ок-

ремих регіонів і суспільства в цілому. При цьому високого рівня безпеки і добробуту можна досягти двома шляхами – через стабільне зростання або через інноваційний розвиток. Найбільш вірогідним є зростання, що пов'язане із введенням у виробничу діяльність сучасних технологій та нових ресурсів. Тому в нинішніх умовах підви-

щеної небезпеки будь-якої економічної діяльності, надмірно швидкого споживання обмежених ресурсів при порушенні логістики їх постачання, негативного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище і екологічних катастроф, викликаних в тому числі і військовим шляхом, доцільно приділити значну увагу механізмам державного регулювання інноваційної діяльності та політиці інноваційного розвитку економіки в рамках нового господарського механізму забезпечення економічної безпеки. Зазначені факти обумовлюють актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Інноваційний розвиток – це процес розширеного відтворення економіки, за якого зростання обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції здійснюється інноваційним шляхом за рахунок активного використання нових знань та їх ефективних результатів, максимального використання і прискореного освоєння наукомістких технологій [8; 10].

Розповсюдження безпекових інновацій, як і їх створення, є базовою складовою інноваційного процесу. Можна виділити актуальні логічні види інноваційного процесу: 1) простий внутрішньо-організаційний (натуральний), 2) простий міжорганізаційний (товарний), 3) розширений [1;3].

Проста форма передбачає в першу чергу створення і використання безпекової інновації у середині підприємства. У цьому випадку інновація не набуває товарної форми [5–7; 9]. При простому інноваційному процесі безпекове нововведення виступає як предмет купівлі–продажу.

Розширена форма передбачає утворення нових продуцентів безпекової інновації, подолання монополії виробника–піонера. Це сприяє завдяки взаємній конкуренції удосконаленню споживчих властивостей товарів, що випускається [2; 4], що у контексті економічної безпеки й управління змінами потребує подальшого наукового дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) – дослідити планування інноваційного розвитку в контексті забезпечення економічної безпеки та управління змінами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. По мірі перетворення інноваційного процесу на товарний у сучасній глобалізованій

економіці, що суттєво залежить від безпекових складових, можна виділити основні органічні фази: а) створення і розповсюдження; б) дифузія нововведення. Перша із даних фаз має охоплювати актуальні етапи наукових досліджень, дослідно–конструкторських робіт, організацію дослідного виробництва й збуту, організацію комерційного виробництва. При цій фазі корисним є ефект безпекового нововведення ще не повністю реалізується, але для цього створюються передумови.

На іншій фазі суспільно корисний ефект, у тому числі й безпековий, перерозподіляється між виробниками інновації, а також між виробниками і споживачами. Одним з основних факторів поширення безпекових інновацій є їх взаємодія із відповідним соціально–економічним оточенням та наявністю суттєвого елемента – конкуруючих технологій.

Для пришвидшення дифузії безпекових інновацій у сьогоdnішніх реаліях управління змінами має бути розвинута невиробнича інфраструктура. Враховуючи циклічний характер інноваційного процесу доцільно застосовувати хронологічний порядок появи інновацій в різних галузях науки і техніки. Отже, даний процес спрямовано на утворення потрібних ринкам продуктів, технологій і послуг і здійснюється він у тісному взаємозв'язку із середовищем: його напрями, темп, цілі та задачі залежать від соціально–економічних умов і рівня економічної та фінансової безпеки, у яких він функціонує та розвивається [8].

Розширене відтворення у сучасній економіці пов'язано із безпековими, маркетинговими, економічними, глобалізаційними і біологічними процесами і технологіями. Це обумовлює не тільки значний ризик інновацій та необхідність урахування дій природних законів, але ще вимагає системного підходу до організації інноваційних безпекових процесів. Кожній стадії даних процесів відповідають власні актуальні результати: винаходи, новації, нововведення, інновації. На початковій стадії – це винаходи й відкриття, які не завжди отримують комерційне використання. Надалі з'являються оформлені відповідно реаліям часу та рівню безпеки новація як результат фундаментального, прикладного дослідження, розробки чи експериментальної роботи. Це у цілому направлено на підвищення ефективності певної сфери діяльності. На стадії упровадження нововведення застосовуються із ціллю отримання прибутку, тобто виникає безпекова інновація.

Науковий безпековий потенціал формування й упровадження інновацій в економіку держави сконцентровано у Національній академії наук України, науково–дослідних установах та закладах вищої освіти [6]. Наприклад, у сучасній агропродовольчій сфері інноваціями є: нові сорти рослин, нові породи тварин, штами мікроорганізмів, види сільськогосподарської техніки, технології, хімічні та біологічні препарати (вакцини), економічні розробки, документально оформлені методики, рекомендації, оцінки і т. д. Для даного етапу характерні тривалість, великі матеріальні й інтелектуальні витрати, особливо по роботах з живими організмами.

Найбільш суттєвою проблемою на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки є знаходження реальних джерел інвестування фундаментальних наукових досліджень. В основному це є державне фінансування, хоча наразі з'являється багато комерційних фондів, головним чином іноземних, що готові фінансувати національну науку. Сучасні прикладні дослідження в Україні, що орієнтуються на актуальні запити ринку, потребують державної підтримки та часто фінансуються на партнерських засадах. В системі НАН України, що не відповідає безпековим вимогам сучасності, уже тривалий час працюють центри наукового забезпечення виробництва, що об'єднують наукові та освітні установи регіонів (конкретно займаються питаннями сучасного інноваційного розвитку). Провідними в них є наукові установи НАН України із високими безпековими науковими потенціалами. В кожній з цих установ сформовано підрозділи науково–інноваційної діяльності. Однак, у військових умовах, логістика роботи даних центрів являє собою так звану «мозаїку».

Етап поширення безпекових інновацій потребує реальних джерел фінансування, активізації функцій управління, реклами інновацій, інформаційного забезпечення суб'єктів підприємства. Діючі дослідні господарства та інші організації є наразі експериментальною виробничою базою безпекових досліджень, випробувань наукових розробок, пропаганди конкурентоздатних досягнень науки і техніки для їх виробничого упровадження. Дані організації забезпечують виробництво оборотними засобами.

Етап освоєння безпекової інновації передбачає насамперед активізацію існуючих чи формування актуальних організаційно–економічних механізмів освоєння інновацій товаровиробниками,

встановлення паритетних відносин між товаровиробником і розробником інновації. Впровадження розробок у виробництво передбачає досягнення комерційного успіху в усіх видах діяльності інноваційно спрямованих підприємств та дозволяє суттєво посилити технологічний і безпековий потенціали [7]. Отже, вирішення завдань сучасної вітчизняної економіки в умовах підвищених фінансово–економічних, продовольчих і військових ризиків, можливо тільки в контексті пришвидшеного інноваційного розвитку.

Суттєвій активізації безпекової інноваційної діяльності у вітчизняній економіці на етапі розробки, а також апробації й відтворення новацій сприяє створення сучасних технопарків та подібних інноваційних структур регіонального рівня, удосконалення адекватного безпековим викликам організаційно–економічного механізму функціонування і упровадження актуальних форм та методів інноваційного розвитку. Надважливим є ріст ресурсозбереження, що проявляється в рості загальної продуктивності виробництва.

Висновки

До основних напрямків активізації інноваційного процесу в умовах суттєвих небезпек господарської діяльності можна віднести: гарантування правового регулювання управління інноваціями й захисту інтересів учасників інноваційного процесу; пряма і непряма підтримка створення та освоєння інновацій; визначення і фактична реалізація пріоритетного розвитку безпекових інновацій; розвиток ефективних видів партнерства та кооперації, в тому числі з енергоефективності, формування відповідних високо адаптивних організаційно–економічних структур; підготовка конкурентоздатних кадрів сфери інноваційного менеджменту національної й міжнародної економіки; пріоритетні інвестиції у сучасну матеріально–технічну базу; активний розвиток міжнародної співпраці в сфері інновацій. Одночасно, активізація безпекової діяльності національних інноваційно орієнтованих підприємств за управління змінами вимагає відповідних інституціональних умов, при яких інновації є головним джерелом росту прибутку. Для цього необхідно створити умови отримання інноваційної ренти, формування мотивів і стимулів інноваційного розвитку та обмеження альтернативних інновацій шляхом збільшення прибутку.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Н. М., Сухомлин Л. В., Бачкір І. Г., Гнатенко І. А. Управлінські засади моделювання державних пріоритетів в інноваційній економіці: диверсифікація підприємницької діяльності та адаптування ринку. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 19–23.
2. Гнатенко І. А. Методологічні аспекти розвитку інноваційного підприємництва: теорія та практика: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2019. 253 с.
3. Живко З. Б., Кредісов В. А., Гнатенко І. А., Гальонкін С. С. Інституціонально-матрична кластеризація в системі стратегічного управління інноваційною економікою в умовах зміни споживчих переваг, глобалізації, діджиталізації, формування економічної культури суспільства та сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 37–43.
4. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129–135.
5. Hnatenko I., Kuksa I., Prokopenko O., Naholiuk O. Management bases of modeling of business development state priorities: motivational-cognitive, socio-economic, stereotypical-behavioral factors. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. Випуск 3. 2021. С. 58–64.
6. Kuksa I., Hnatenko I., Kolomoiets Y., Mykhailov S. Modeling of State Priorities of Management in the Conditions of Globalization: Financial, Technical-technological and Resource Aspects. *Економічні горизонти*. 2021. №1. С. 21–29.
7. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. № 43(3). P. 403–414.
8. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 4. No.35. P. 238–247.
9. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos-Kior M., Hnatenko I. Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. Vol. 36. P. 192–198.
10. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariiev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2021. Vol. 36. P. 199–205.

References

1. Vdovenko N., Sukhomlyn L., Bachkir I., Hnatenko I. (2021). Management principles of modeling state priorities in the innovative economy: diversification of business and market adaptation. *Ekonomika ta derzhava [Economy and state]*, 9, 19–23.
2. Hnatenko I. (2019). *Metodolohichni aspekty rozvytku innovatsijnoho pidpryemnytstva: teoriia ta praktyka [Methodological aspects of innovative entrepreneurship development: theory and practice]*, New Course, Kharkiv, Ukraine.
3. Zhyvko Z., Kredisov V., Hnatenko I., Galonkin S. (2021). Institutional-matrix clustering in the system of strategic management of innovative economy in the conditions of change of consumer preferences, globalization, digitalization, formation of economic culture of society and sustainable development, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, 21, 37–43.
4. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. (2021). Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43.1, 129–135.
5. Hnatenko I., Kuksa I., Prokopenko O., Naholiuk O. (2021). Management bases of modeling of business development state priorities: motivational-cognitive, socio-economic, stereotypical-behavioral factors, *Visnyk Cherkas'koho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky» [Bulletin of Cherkasy University. Economic Sciences Series]*, 3, 58–64.
6. Kuksa I., Hnatenko I., Kolomoiets Y., Mykhailov S. (2021). Modeling of state priorities of management in the conditions of globalization: financial, technical-technological and resource aspects. *Ekonomichni horizonty [Economic horizons]*, 1, 21–29.
7. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. (2021). Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43(3), 403–414.

8. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. (2020). Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 4.35, 238–247.

9. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos–Kior M., Hnatenko I. (2021). Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID–19. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 36, 192–198.

10. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariiev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos–Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. (2021). Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. *Journal of Hygienic Engineering and Design*, 36, 199–205.

Дані про авторів

Гринчук Юлія Сергіївна,

д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту, Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

Кукса Ігор Миколайович,

д.е.н., професор, професор кафедри економічної кібернетики і системного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Ткаченко Наталія Ернстівна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, Україна

Параскєєва Альона Магомедівна,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ, Україна

Data about the authors

Yulia Grynychuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Management, Bilotserkiv National Agrarian University, Ukraine, Bila Tserkva

Ihor Kuksa,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Economic Cybernetics and System Analysis Department, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine, Kharkiv

Nataliia Tkachenko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Administration, Management and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine

Alona Paraskieieva,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Management, Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine, Starobilsk

УДК 338.242.2

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6957083>

KLYMENCHUKOVA N.S.

Methodology of innovative entrepreneurship development in the period of crisis and bifurcations

Relevance of the research topic. *The challenge for modern innovative enterprises is not only the production of innovations, but also the optimization of production capacities and technological capabilities of fixed assets. This can be achieved by improving the management process or forming a fundamentally new enterprise management model, which leads to adaptive or revolutionary organizational changes that will increase business profitability.*

Formulation of the problem. *There is a need to form a methodological basis for the management behavior of innovatively active market stakeholders and to maximize its impact on the growth of labor productivity, efficiency and profitability of entrepreneurship, and the achievement of sustainable competitive advantage.*

Setting goals and objectives of the study – *to offer the author's methodology for the development of innovative entrepreneurship during crises.*

Research method or methodology. *The article uses the methods of monographic, abstraction, graphic, concretization, systematization, formalization, analysis, synthesis.*

Presentation of the main material (research results). *The author's methodology for the development of innovative entrepreneurship during crises is proposed. The key elements of the*